

Snellezen gaat ten koste van tekstbegrip

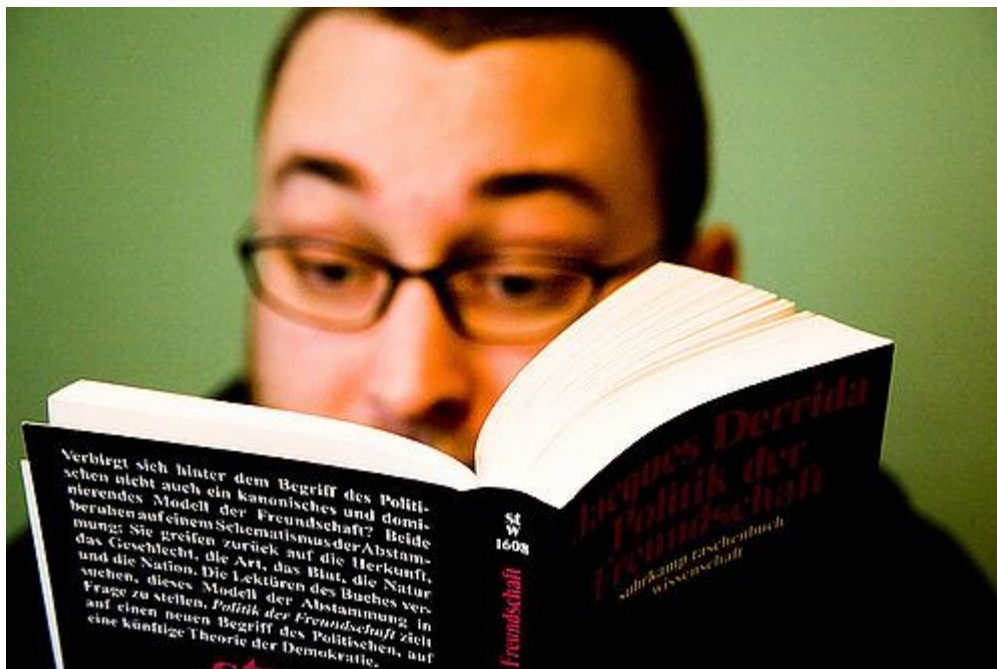
Deze publicatie is onderdeel van het thema [Over taal gesproken](#) op Kennislink.nl.

Heb je morgen een belangrijke toets en moet je nog beginnen in dat dikke studieboek? Snellezen lijkt misschien de oplossing, maar snelheid gaat altijd ten koste van begrip. Dat blijkt uit een artikel waarin Amerikaanse psychologen decennia aan onderzoek op een rij hebben gezet.

door [Erica Renckens](#)

De Amerikaanse docente Evelyn Wood was in 1959 een van de eersten die beweerde sneller te kunnen lezen mét behoud van goed begrip. Samen met haar man ontwikkelde ze een methode waarbij deelnemers leerden hele groepen woorden in een keer in zich op te nemen. Je maakt dan minder oogbewegingen tijdens het lezen en dat bespaart tijd.

Maar dat klopt niet, zo schrijven psycholoog Keith Rayner en zijn collega's in hun overzichtsartikel. Oogbewegingen maken niet meer dan tien procent uit van de totale leestijd. De overige tijd gaat zitten in het herkennen van de woorden en het begrijpen van de tekst. Besparen op die tien procent zal dus weinig verschil maken. Als visuele informatie sneller binnenkomt dan het taalsysteem die kan verwerken, is de tijdsbesparing vergeefse moeite.

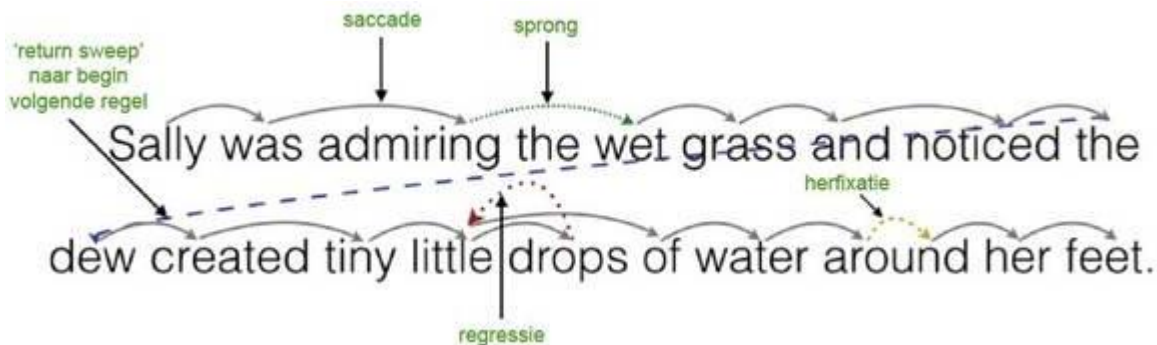

Als je leest bewegen je ogen niet vloeiend over de tekst. Ze maken sprongetjes (saccades) van zo'n 25 milliseconden, waarin zo'n zeven letters overbrugd worden. Vervolgens blijven de ogen zo'n 250 milliseconden gefixeerd op de tekst. In deze periode wordt de tekst verwerkt en de volgende oogbeweging gepland. Hoeveel tekst er tijdens zo'n fixatie verwerkt wordt, blijkt taalafhankelijk. In het Engels gaat het om 3 à 4 letters links van het fixatiepunt en 14 à 15 letters rechts. In het Chinees, waar een symbool voor een woord(deel) staat, gaat het om 1 karakter links en 3 rechts van het fixatiepunt. En in talen waarin men van rechts naar links leest, zoals het Hebreeuws of Arabisch, is de assymetrie omgekeerd. Een ervaren lezer leest 250 tot 400 woorden per minuut. *kwerfeldein*

Herlezen

Een andere populaire snelleesstrategie is rapid serial visual presentation (RSVP), waarbij de tekst woord voor woord op het beeldscherm van een tablet, smartphone of computer wordt weergegeven. De lezer kan zo snelheden van 600 tot 800 woorden per minuut halen. Ook hier beweren aanhangers dat de afname van oogbewegingen leidt tot tijdsbesparing. Bovendien stellen zij dat RSVP het onmogelijk maakt om zogenaamde ‘regressies’ te maken. Dit zijn oogbewegingen terug in de tekst om woorden te herlezen. Regressies maken zo’n 10 tot 15 procent van de leestijd uit, dus als je die niet meer kunt maken, lees je sneller.

Maar die regressies maak je als lezer niet voor niets, zo schrijven de onderzoekers. Meestal dient een regressie om een fout in het tekstbegrip te herstellen. Als het de lezer onmogelijk wordt gemaakt om stukjes te herlezen, kan hij eventuele begripsfouten niet corrigeren. Dat leidt uiteindelijk tot een verminderd tekstbegrip.

Een schematisch overzicht van de oogbewegingen die je maakt tijdens het lezen. Deze oogbewegingen maken bij elkaar tien procent van het hele leesproces uit. De overige negentig procent gaat naar de taalkundige verwerking van de tekst.

Innerlijke spraak

Veel snelleesmethoden focussen niet alleen op de oogbewegingen, maar ook op het ‘subvocaliseren’. Dit is het in je hoofd ‘uitspreken’ van de tekst. Volgens snellees-goeroes is het een overblijfsel van het hardop lezen tijdens het vroege leerproces. Als je dit weet te onderdrukken, bespaar je tijd en lees je dus sneller.

Ook dit klopt niet, zo tonen Rayner en zijn collega’s aan. Los van de vraag hoe het überhaupt mogelijk is dit automatische proces te onderdrukken, blijkt uit onderzoek dat subvocaliseren juist helpt bij het herkennen van woorden. Kunstmatige pogingen om deze innerlijke spraak onmogelijk te maken, tonen dan ook aan dat dit het moeilijker maakt om inhoudelijke vragen over de tekst te beantwoorden.

“Subvocaliseren helpt inderdaad bij begrip,” aldus onderzoekster Linda de Leeuw, die niet bij de publicatie betrokken was. “Ik betrap me er zelf ook op dat ik de tekst in mijn hoofd verklank als ik een mail of een juridische tekst nalees.” De Leeuw promoveerde eind 2015 aan de Radboud Universiteit op haar onderzoek naar tekstbegrip bij jonge lezers. Hieruit bleek dat een hoge leessnelheid met name bij technisch zwakke lezers contraproductief is voor het tekstbegrip. “Ik kan snellezen dan ook niet promoten, zeker niet bij kinderen,” stelt ze.

Globaal lezen

Helemaal zinloos zijn al die snelle strategieën echter niet. “Niet alle teksten hoef je goed te begrijpen,” zegt De Leeuw. “Door selectiever te zijn in wat je wel en niet goed leest, kan je veel tijd winnen en dus sneller door een tekst heengaan.”

Alle methoden om sneller te leren lezen dan 400 woorden per minuut gaan te koste van het tekstbegrip. *Flickr.com*

Daar denken Rayner en zijn collega's ook zo over. Het gedetailleerde tekstbegrip daalt weliswaar drastisch bij snellezers, maar analyse van hun oogbewegingen toont aan dat zij hun begrip vooral ontlenen aan het globaal lezen van de tekst. Door met name te focussen op de informatieve delen van een tekst – kopjes, eerste regels, etcetera –

krijgt de lezer vaak al een aardig beeld van het onderwerp. Op die manier kan snellezen je helpen om te bepalen welke stukken tekst je met een gerust hart kunt overslaan en welke je juist aandachtig moet doorlezen.

No quick fix

Is er dan helemaal geen methode die je kan helpen om echt sneller te lezen, zonder begripsverlies? Jawel, maar die biedt geen quick fix, zo waarschuwen de auteurs. Veel ervaring opdoen met het begrijpend lezen van verschillende soorten teksten, dát is de truc. Op die manier vergroot je je woordenschat, waardoor je ook laagfrequente woorden sneller herkent en je brein beter kan voorspellen hoe een zin verder zal verlopen. Het kost wat tijd, maar het is het enige dat aantoonbaar werkt.

Bron:

Rayner, K., Schotter, E.R., Masson, M.E.J., Potter, M.C. and Treiman, R., So much To Read, So Little Time: How Do We Read, and Can Speed Reading Help?, Psychological Science in the Public Interest, 17(1) 4-34, 2016.